

פרק שני - בראשונה

הקדמה. משנתנו מבארת את ההנהגה בתרומת הדשן (מאידי לעיל כא, ב). ונשנתה כאן, לפי שהמשנה לעיל (כ, א) ביארה אימתי תרומים את הדשן ביום הכיפורים, הביאו את כל דיני תרומת הדשן אף בשאר ימות השנה, ושאר הפייסות שהיו במקדש, וחזר לפרש דיני יום הכיפורים בפרק ג (ריטב"א שם, חשק שלמה).

מְשֻׁנָּה. רִצִּין וְעוֹלִין, ואף שאין רצים במזבח, שהוא בכלל הכתוב (שמות כ, ג) 'לא תעלה במעלות על מזבחי', שיש ללכת עקב בצד אגודל [כמבואר בירושלמי (ברכות א, א)], כל שאינו חלק מהעבודה עצמה מותר לרוץ במזבח (תוס' ישנים תוס' רא"ש, בתי ראשון), או שהיו רצים עקב בצד גודל (שם, בתי שני), ויש שכתב להוכיח ממשנתנו, שההיתר ללכת רק עקב בצד גודל הוא לאו דוקא, ורק פסיעה גסה נאסרה (יראים שיא), ויש שכתב, שרק על המזבח אסור לרוץ אבל על הכבש מותר (לחם שמים [לר"י עמדן] על הרמב"ם בית הבחירה א, יז).

הממונה אומר להן - באופן ששנים הגיעו בשווה לארבע אמות הסמוכות למזבח, עושים פייס לכל הכהנים מאותו בית אב שזמנו באותו יום הנמצאים בעזרה (רש"י), כיון שאי אפשר לעשות פייס של אצבעות בין שניים, לפי שהתוצאה ידועה מראש [לפי שהפייס היה באופן שהממונה היה מכריז מספר ומתחיל לספור מכהן מסוים, והכהן שבו היה מסתיים המנין, היה זוכה, ובשני כהנים הרי יודע שמנין זוגי יזכה הכהן השני, ומנין לא זוגי יזכה הראשון] (תוס' יו"ט), ויש שביאר, שלפי שלא הגיע ריצתם לכלל הכרעה, בטל זכותם לפייס, וחזר הזכות לפייס על ידי גורל להיות בין כולם (הערות הגר"ש אלישיב, ע"פ מג"א קלב, ב, וראה מחצית השקל שם). ויש שכתב, שאפשר שאם נתפייסו שני הכהנים שהגיעו ראשונים לתוך ארבע אמות של המזבח ביניהם, לא בטלה זכותם, ולא היו עושים פייס לכלל הכהנים (שפת אמת).

הצביעו - הוציאו אצבעותיכם למנין (להלן ע"ב), ואמר בלשון הצביעו, לרמז שיוציאו את האצבע הסמוכה לגודל הנקראת 'אצבע', שהיא נוחה לפשוט באריכות יותר משאר האצבעות (הון עשיר).

התקינו שלא יהו תורמין את המזבח אלא בפייס - גורל, ונקרא בלשון פייס, לפי שנעשה בכדי שתתפייס דעתם ולא תהיה קנאה ביניהם (מאידי, תוס' יו"ט שבת כג, ב, ע"פ תרגום משלי א, יד). ופייס זה היה נעשה בין הכהנים שטבלו לצורך תרומת הדשן (תמיד כח, א), בכדי שיהיה זמזום לעבודה מיד לאחר הפייס, או משום שחששו שמשום חיבת המצוה יכנס מיד לאחר הפייס לעזרה בלא שטבל (רא"ש תמיד שם).

ואופן עריכת הפייס הוא - שהכהנים עומדים בעיגול והממונה על הפייס מסיר את המצנפת מעל ראש אחד הכהנים, וקובע מספר שהוא יותר ממספר הכהנים, ומתחיל למנות את האצבעות עד שמגיע למספר הנקוב, ומי שהמספר כלה בו הוא הזוכה (רש"י). וכיון שעומדים בעיגול, קשה לעמוד מנינם ולא יכול המונה לכיין את המספר למישהו מסוים, ולכן אין חשש לרמאות שניקוט מספר שידע שיכלה בכהן מסוים (ירושלמי יומא ב, א [ובקרן העדה שם בפ"י השני פירש, שהיו עומדים סביב כנמה עיגולים ולכן אי אפשר לכיין את המספר]). ויש שכתבו, שמפני חשש רמאות שיכין הממונה את המספר, אין הממונה קובע את המספר, אלא הכהנים מחליטים ביניהם את המספר, ואינם מודיעים את המספר לממונה

המונה את אצבעותיהם עד שהסיר את המצנפת מאותו שמתחיל בו את המנין (תוס' ישנים, תוס' רא"ש, וכע"ז בערוך ערך צבע, השני). ויש שכתב, שאותו שאומר את המספר אינו יודע ממי יתחילו למנות, ומי שמסיר את המצנפת אינו יודע את המספר (ריטב"א).

גְּמְרָא. מעיקרא סבור פִּין דְּעְבוּדָּת לְלִילָה הִיא לֹא חֲשִׁיבָא לְהוּ וְלֹא אָתָּה, כיון שניתן לעשות את תרומת הדשן גם בלילה, סברו בית דין שאינה עבודה חשובה בעיני הכהנים ולא יבואו לריב עליה (רש"י), ואין לפרש שסברו שאם יתקנו פייס, לא היו באים מחמת הפייס כיון שהיא עבודת לילה ואינו בטוח שיזכה, אולם בלא פייס, סומך הכהן על כוחו שירויץ ויגיע ראשון למזבח, שהרי מבואר בגמ' להלן שמסיבה זו הוסיפו לתקן תקנה שניה, הרי שבעת תקנה הראשונה עדיין לא חששו לכך (חוקת היום, וראה רש"י), ויש שביאר, שסברו שאף אם יתקנו פייס מבעוד יום, לא יקום הזוכה בפייס לתרומת הדשן, ואף שאר הכהנים לא יעירו אותו כיון שלא חשובה בעיניהם עבודת לילה (תוס' ישנים).

מִי שִׁזְכָּה בְּתְרוּמַת הַדֶּשֶׁן יִזְכֶּה בְּסִידוּר מְעַרְכָּה הגדולה, שעליה מקטירים את כל ההקטרות של אותו היום (רש"י לקמן ג, א), ומה שאמרו במשנה (תמיד ג, א) שהכהנים מעלים את העצים לסדר את המערכה, אינו אלא להעלותם על המזבח, אבל את סידור המערכה על המזבח עושה הזוכה בתרומת הדשן (מפרש תמיד כט, א), והזוכה מסדר אף את שאר המערכות שהיו על המזבח (רבינו ירוחם תולדות אדם וחוה ז, א) ויש שכתב, שהזוכה מסדר את המערכה הגדולה בלבד, ואת המערכה השניה מסדרים שאר הכהנים (תפארת ישראל תמיד ב יכ"ן נד).

ובשני גזירי עצים - לאחר סידור המערכה השניה הקטנה יותר, שממנה לוקחים גחלים להקטרת הקטורת במזבח הפנימי, חוזר הזוכה בתרומת הדשן ומעלה שני גזרי עצים למזבח, ומסדרם על המערכה הגדולה (ע"פ הגמ' לקמן ג, א ורש"י שם, ורמב"ם תמידין ומוספין ד, ה), וקודם שתיקנו פייס על תרומת הדשן, היו עושים את הפייס הראשון על השני גזרי עצים (גבורת אר"י). ומידת שני גזרי העצים הוא כמידת המערכה במזבח (רש"י), ויש שכתב, שמידת שני הגזירים הינו תמיד אמה על אמה (רמב"ם איסורי מזבח ז, א).

בְּעֵי רֵב פָּפְא, ואף שכבר תיקנו שעושים פייס ואין רצים על המזבח, מכל מקום ניתן ללמוד מכאן על הדין שארבע אמות של אדם קונות לו [כמבואר בגמ' בב"מ מ"א, א], שטעם שניהם שווה, שהמגיע לארבע אמות של המזבח זוכה משום שנחשב שהגיע למזבח, ואם מספיק שיגיע לשש אמות הקרובות למזבח נמצא שעומד בארבע אמות של המזבח בקו ישר כיון שהכבש היה בשיפוע עולה, ושש אמות (פחות שתי חמישיות) הקרובות למזבח הם ארבע אמות למזבח בקו ישר, וניתן ללמוד שאף אלכסון של ארבע אמות שהוא שש אמות פחות שתי חמישיות גם קונה, ואדם הנמצא בפנית הארבע אמות והחפץ נמצא באלכסון ממנו יותר מארבע אמות קנה, אבל אם צריך להגיע לארבע אמות הסמוכות למזבח, ניתן ללמוד מכאן שהנמצא בתוך ארבע אמות המרובעות של החפץ ומחמת האלכסון הוא רחוק מהחפץ יותר מארבע אמות אינו קונה (קרבן אשם), ויש שכתב, שספק רב פפא הוא לדעת ר' חייא בר אבא (שבת סג, א) שבימות המשיח יתוקן העולם ולא יהיה פייס לתרומת הדשן ויחזור הדין שרצים על המזבח, אולם לדעת שמואל (שם) שאין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכויות, אף בימות המשיח יהיה פייס על תרומת הדשן (ע"פ הערות הגר"ש אלישיב וקובץ תשובות א, רמז).